

BITKA ZA MOSTAR: 14. februar – Dan oslobođenja grada od fašizma

Autor Administrator

Thursday, 15 February 2018

Zadnja Promjena Thursday, 15 February 2018

U vremenu besramnog brisanja i zaboravljanja antifašističke historije na našim prostorima, kada Mostar doživljava jedan od svojih najtežih perioda, ako ni zbog čega drugog, a ono jer nam osnovni red nalaže da se sjetimo i ta se na današnji dan prije 73 godine dogodilo u ovom prelijepom gradu.

„Zelena linija“ za povlačenje Hitlerove armije. Dok su, početkom 1945. godine, nacisti u cijeloj Evropi bili u rasulu, a primarni cilj im je bio povlačenje sa zauzetih teritorija kako bi se bar djelomično usporilo napredovanje Saveznika, Mostar je bio važno strateško uporište „Grün (zelena) linije“, koja se protezala od srednje Dalmacije preko Hercegovine, zatim Crne Gore, dalje na istok. „Zelena linija“ je bila glavna ruta u povlačenju njemačkih jedinica Armijske grupe E, koja se u nastavku rata trebala suprotstaviti Crvenoj armiji. Partizani su već početkom decembra 1944. godine zauzeli Knin, gdje je bilo smješteno više od 20.000 nacističkih vojnika – 15. brdskog korpusa Wehrmachta, Dinarske etničke divizije pod vodstvom Momčila Đujića, te 6. i 7. ustaškog zdruga djelomično popunjenog i domobranima. Nakon Knina, Mostar je bio naredni korak za prekid „Zelene linije“. Nakon pada Knina, Hitler naređuje uspostavu novih koridora za povlačenje snaga Armijske grupe E, na relaciji Mostar – Vitež – Drina – Ilok, kao i Mostar – Sarajevo – dolina rijeke Bosne – Slavonski Brod. Kao dio ovih koridora, Mostar je imao važno strateško značenje kako za naciste, tako i za partizane. Mostar je okupiran nacističkim kolaboracionistima, čiju osnovicu čini 369. legionarska „vražja“ divizija, koju su činili ostaci fašističkih jedinica iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, što su se na Hitlerovoj strani tukli u Staljingradu, pretrpivši teške gubitke. 369. diviziju je osnovao njemački general i bivši vojni savjetnik Erich Kempka, Fritz Neudhardt 1942. godine. Iako su pri osnivanju 369. divizije većinu kadra činili pripadnici iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, jedinica je početkom 1945. godine bila pretežno popunjena njemačkim vojnicima. Podrška 369. diviziji je davalo i 5 bojni 9. ustaškog zdruga, te italijanska fašistička legija „San Marco“, koju su činili ostaci nekadašnjeg MVAC-a (Milizia Volontaria Anti Comunista), osnovanu prije same kapitulacije Italije. MVAC je osnovao italijanski general i član Mussolinijevih tajne službe Mario Roatta, temeljeno na sporazumu s Antom Pavelićem iz 1942. godine. U sklopu MVAC-a su djelovali etnici koji su se slobodno kretali italijanskim interesnom zonom na teritoriju NDH. Jedinica je u Sloveniji bila poznata i kao „Bela garda“, a sačinjavali su je uglavnom Slovenci. Početkom 1945. godine, u Mostaru većinu legije „San Marco“ čine italijanski dobrovoljci. Mostarsku operaciju čini zanimljivom i činjenica da se partizanima priključilo i oko tri stotine Italijana, koji su se nakon kapitulacije Italije opredijelili za antifašizam. Najveću prepreku partizanima u Mostarskoj operaciji je činio i iroki Brijeg. Tokom novembra i decembra 1944. godine, obruše oko Mostara je pojačan izgradnjom dodatnih bunkera, postavljanjem mina i bodljikave žice, čime su saradnici okupatora otežali pristup gradu. Partizani su bili koncentrisani na zapadnom prilazu gradu na Neretvi pa su i najjača utvrđenja i barikade bile usmjerene u selima Međine i Miljkovići, te na brdima Varda i Mikuljača. Deveta partizanska divizija 8. dalmatinskog korpusa, pojačana 29. hercegovačkom divizijom i dijelom Prve tenkovske brigade opremljene tenkovima Stuart M3, bila je upućena da skinu okove izma sa hercegovačkog bisera. Komandom 8. dalmatinskog korpusa je komandovao Petar Drapšin, njegov zamjenik je bio Petar Bogdan-Peko, načelnik Ante Biočević-Toni, a politički komesar Boško Šiljegović. Kako bi se ublažio otpor okupatora, 8. dalmatinski korpus kreće u zapadnu Hercegovinu. Najveću prepreku partizanima u Mostarskoj operaciji je činio i iroki Brijeg, u kojem se, između ostalih, nalazilo više od 300 pripadnika njemačke vojske s teškim naoružanjem. Partizani donose slobodu u iroki Brijeg 7. februara 1945. godine, napadom iz nekoliko pravaca – Kočerin, Goranac, te zauzimanjem saobraćajnice prema Mostaru. Mostarsko blato je tada bilo poplavljeno i neprohodno, pa okupatorske snage, koje čine više jedinica Nijemaca, Italijana i Ustaša, raspoređuju se na pravcu Hum – Kobilovača – Miljkovići – Varda – Gornja Jasenica, s isturenim položajima u Uzarićima i Knežpolju. Partizani su ranije držali Metković, Vrgorac, Ćitluk i Ljubuški, ali kako je 369. divizija, 27. januara 1945. godine privremeno zauzela Ćitluk i Ljubuški, partizani se odlučuju ubrzati operaciju oslobođenja Mostara. Glavni pravac napredovanja je i irokog Brijega, u tri kolone: Bile – Goranci – Vihovići; Jastrebenka – Cim; te Dobrić – Ilić. Rezervni pravac je i Ćitluka prema Vardi, dok je tenkovska brigada djelovala na cesti Knežpolje – Mostar. Istovremeno, se kreće i na Nevesinje. Pukovnik Wetzel izvršava samoubistvo kod Nevesinja, komandant okupatorskog garnizona ubija se ispred zgrade komande. Najžešće borbe pri ulasku u Mostar se vode na brdu Mikuljača. Osmi dalmatinski korpus ulazi u Mostar 14. februara 1945. godine, a fašisti se povlače na istočnu obalu Neretve. Njemačka vojska je u rasulu – pukovnik Wetzel izvršava samoubistvo u Bišini kod Nevesinja. Komandant okupatorskog garnizona u Mostaru major Becker se ubija ispred zgrade komande smješteno u hotela Neretva. Po ulasku u grad najžešće borbe se vode u samom centru, oko hotela Bristol i Neretva. Mostovi su minirani i predodređeni za rušenje. Partizanskih diverzanti, uz pomoć domobranskog oficira Grge Papca uspijevaju osujetiti taj plan i spašavaju mostove uklanjanjem eksploziva. Po prelasku Neretve kreću žestoke ulične borbe s jedinicama koje čuvaju odstupnicu Nijemcima koji se povlače u Bijelo Polje, i dalje prema Sarajevu. Za samo sedam dana partizani uspijevaju osvojiti tri važne tačke njemačke odstupnice povlačenja, oslobađajući Mostar, iroki Brijeg i Nevesinje, što je bilo od presudnog značaja za napredovanje savezničkih snaga u Srednjoj Evropi. (Global CIR) #Mostar #JosipBrozTito #Jugoslavija #Yugoslavia #SFRJ #antifašizam #antifascism